

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Комарницький Василь Йосипович

УДК ТЗ(4 УК-4 Львів – 11 Комарники)

**СЕЛО КОМАРНИКИ ТУРКІВСЬКОГО РАЙОНУ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ЕТНОСОЦІАЛЬНИЙ
ТА КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК
(XV–XX століття)**

Спеціальність 07.00.01 – історія України

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Львів – 2010

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі новітньої історії України Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
Кондратюк Костянтин Костянтинович,
 Львівський національний університет
 імені Івана Франка, завідувач кафедри новітньої історії України

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Голубко Віктор Євстафійович,
 Львівський національний університет
 імені Івана Франка, завідувач кафедри історичного краєзнавства

кандидат історичних наук, доцент
Футала Василь Петрович,
 Дрогобицький державний педагогічний
 університет імені Івана Франка,
 доцент кафедри нової і новітньої історії України

Захист дисертації відбудеться “20” квітня 2010 р. о 13 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.051.12 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Університетська, 1, ауд. 337 (тел. 239-47-71).

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий “12” березня 2010 р.

Вчений секретар
 спеціалізованої вченої ради,
 доктор історичних наук, професор

Сухий О.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Новітні тенденції розвитку української історичної науки тісно пов'язані з подальшою регіоналізацією історичних досліджень, зростанням уваги до локальної, місцевої історії, які кристалізуються в історичній свідомості сучасного суспільства, а також авторитету серед істориків студій з регіональної історії та мікроісторії.

Науковий підхід до вивчення історії галицького села дозволяє виокремити важливі й ще малодосліджені аспекти побуту, соціально-економічного, громадського і релігійного життя, з'ясувати, як на місці пригнобленого і безправного селянства в умовах бездержавності сформувалася свідомість своїх політичних інтересів українська нація. Саме тому обрана для дослідження тема “Село Комарники Турківського району Львівської області: етносоціальний та культурний розвиток (XV–XX ст.)” є важливою й актуальною. Село Комарники – велике за територією і чисельністю населення гірське поселення. Комарники, як і чимало інших поселень у Прикарпатті та Карпатах, було засноване галицькими князями для охорони торговельних шляхів. У середині XIV ст. село опинилося в складі Польщі, згодом – Австро-Угорщини, у міжвоєнний період знову відійшло до Польщі, а в повоєнний час – до СРСР. У 1991 році розпочинається новий відлік в історії села, тепер вже в складі незалежної Української держави.

Впродовж п'яти століть змінювалася кількість та етнічний склад населення села, побут та культура його мешканців, їхнє соціально-економічне становище. Дослідження цих процесів дає змогу чіткіше й повніше відтворити історичний розвиток всього західноукраїнського регіону. Дослідження етносоціальних і культурних процесів у селі Комарники впродовж XV–XX ст. має міждисциплінарний характер, адже специфіка його розвитку полягала в тому, що воно є не лише частиною історії України, але й тісно пов'язано з подіями і процесами, які відбувалися на території Центральної та Східної Європи.

Зв'язок роботи з плановими науковими дослідженнями. Дисертація виконана у відповідності з науково-дослідною програмою кафедри новітньої історії України Львівського національного університету імені Івана Франка “Західноукраїнські землі у XIX–XX століттях: політичний і соціально-економічний аспекти”.

Мета та основні завдання дослідження. Використовуючи публікації документів і неопубліковані джерела, наявну наукову літературу, періодику, спогади, автор поставив своєю метою об'єктивно дослідити етносоціальний і культурний розвиток села Комарники впродовж XV–XX століть. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- висвітлити географічне положення, рельєф і початки історії села;
- проаналізувати динаміку чисельності населення, висвітлити основні чинники, що впливали на зміну його територіально-поселенської структури;
- розкрити причини, які вели до змін національної структури населення;

- з'ясувати відмінності в соціально-економічному становищі населення;
- показати основні тенденції культурно-освітнього розвитку села.

Об'єктом дослідження виступають етносоціальні й культурні процеси в селі Комарники.

Предметом дослідження є причини, які впливали на зміну кількісного складу та національної структури населення села, його господарський та культурний розвиток, матеріальне становище мешканців.

Методологічну основу дисертаційної роботи визначають принципи історизму, науковості та об'єктивності. При роботі над дисертацією використовувалися загальнонаукові та спеціальні історичні методи досліджень: узагальнення та систематизація однотипних фактів, порівняльного аналізу, проблемно-хронологічний, статистико-аналітичний та ін.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що:

- вперше в українській історіографії на основі введення у науковий обіг значної кількості невідомих архівних матеріалів нової інтерпретації як вже відомих, так і нововиявлених фактів комплексно досліджено соціальний і культурний розвиток села Комарники у XV–XX століттях;
- висвітлено історію поселень на території Комарників до XV ст.; доведено, що село було засноване ще в часи Галицько-Волинського князівства;
- проаналізовано динаміку чисельності населення, виявлено фактори, які впливали на зміну його поселенської структури;
- розкрито причини, які вели до змін національної структури населення;
- з'ясовано господарсько-економічний розвиток та зміни в матеріальному становищі мешканців села;
- показано основні тенденції культурно-освітнього розвитку села Комарники.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розширенні наукових знань у галузі соціальної історії нового і новітнього часу України. Основні положення і висновки роботи можна використовувати при підготовці лекцій, читанні спецкурсів з історії України, історичного краєзнавства.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом обговорення на засіданні кафедри новітньої історії України Львівського національного університету імені Івана Франка. Основні положення дослідження висвітлені у трьох фахових статтях, у монографії “Комарники – село на Руському путі” (Львів, 2007.– 456 с.), а також на звітних наукових конференціях викладачів і аспірантів історичного факультету університету (2006, 2008 рр.).

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків. Обсяг основного тексту роботи 171 сторінка, перелік використаних джерел – 374 позиції, один додаток. Загальний обсяг дисертації – 206 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, вказано методологічні принципи, окреслено наукову новизну та практичне значення дисертації.

У **першому розділі “Історіографічна та джерельна база дослідження”** охарактеризовано стан наукової розробки проблеми та джерельну базу дослідження.

Етносоціальний і культурний розвиток села Комарники практично не висвітлений в історіографії. Натомість існує певна кількість праць лише частково пов'язаних з даною тематикою. Насамперед це стосується початків села Комарники. Деякі польські історики стверджували, що до XV ст. карпатські землі стояли пустою і лише після приєднання Галичини до складу польської держави почався процес заселення Карпат, польська колонізація регіону. Українські вчені, зокрема Іван Крип'якевич, Юрій Гошко, Михайло Рожко та інші дійшли до висновку, що ще задовго до масової колонізації вздовж Карпат та в Карпатах існували оселі періоду Київської Русі і що тут проживала значна кількість населення, особливо вздовж давніх транскарпатських шляхів. Комарники ж якраз і лежали на одному з них, так званому Руському путі, який ішов із Греції, Дакії, Тракії через Карпати в Прикарпаття, а, можливо, й Прибалтику. Тим шляхом через Карпати не раз ходили в походи Данило Галицький та його син Лев.

Масове ж заселення Карпат відбулося у XV–XVI століттях. Михайло Грушевський називав період з 20-х по 70-ті роки XVI ст. часом інтенсивної колонізації Самбірського підгір'я¹.

Довший час дискусійним у колі дослідників було питання про походження місцевої шляхти. Окремі історики намагалися довести, що, нібито, українська шляхта не руського походження, а польського і римсько-лицарського. З цього приводу Іван Франко зазначав, що “шляхта, прозвана у нас ходачковою, – це народ український, руський..., це селяни русини, які колись одержали від польських королів шляхетство за різні заслуги, увільнені були від панщини і мали право голосувати на сеймиках і при виборах до польських сеймів державних”². Такого ж висновку дійшов російський історик Б. Греков³, а також деякі польські історики, зокрема,

¹ Грушевський М. Сторінки з історії українсько-руського сільського духовенства : Розвідка М.Грушевського / Михайло Грушевський // Записки НТШ / [під ред. М.Грушевського]. – Львів : Друкарня Наукового товариства імені Шевченка, 1905. – Т.64. – С.1–83.

² Франко І. Дещо про шляхту ходачкову / Іван Франко // Світ. – 1882. – № 15. – С.265–267.

³ Греков Б. Крестьяне на Руси с давнейших времен до 17 века / Борис Греков. – Москва ; Ленинград, 1946. – С.359.

В.Лозинський, який, характеризуючи дрібну бойківську шляхту, відзначав, що це “православна малоземельна шляхта, яка, незважаючи на важкі утиски з боку польських властей, твердо трималася своєї віри і свого народу”⁴. В місцях, де шляхта становила більшість населення, привілейованими ставали цілі села, які отримували назви “шляхетських”. До таких сіл належали і Комарники.

Економічна роль і політичне становище нетитулованої шляхти весь час падали. У XIX ст. значна її частина вже нічим не відрізнялася від простих селян і тому й була прозвана “ходачковою”.

Відомості про загальну кількість населення в Карпатах у кінці XVIII – на початку XIX століть подає у монографії сучасний польський історик К.Слюсарек⁵. Дані про національний склад жителів села у 70-х роках XIX століття знаходимо в “Словнику географічному Королівства Польського та інших слов’янських країв”⁶. Короткий нарис історії Комарників подано в багатотомній “Історії міст і сіл УРСР. Львівська область”. Значний фактологічний матеріал про народні промисли і торгівлю в Українських Карпатах впродовж багатьох віків зібрав і узагальнив у ґрунтовній монографії Ю.Гошко. Згаданий автор опублікував також змістовну книгу про населення Українських Карпат XV–XVIII ст.⁷, яка отримала високу оцінку в наукових колах України. У публікаціях І.Филипчака⁸ висвітлено історію шкільництва на Західній Бойківщині. Згадано в них і про початкові школи села Комарники та прилеглих сіл. Історію церков Турківського району досліджував В.Слободян⁹. Він зокрема встановив, що перша письмова згадка про храм у Комарниках походить з 1507 р. Значний вклад у вивчення історії населених пунктів

⁴ Lozinski W. Prawem i Lewem. Obyczaje na Czerwonej Rusi za panowania Zygmunda III / Wladyslaw Lozinski. – Lwow : Nakladem ksiegarni Gubrynowicza i Schmidta, 1903. – IX. – S.12.

⁵ Slusarek K. Drobna szlachta w Galicji 1772–1848 / Krzysztof Slusarek. – Krakow : Ksiegarnia Akademicka, 1994. – 294 s.

⁶ Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / [pod redakcją Filipa Sulimierskiego, Bronisława Chlebowskiego, Władysława Walewskiego. – Warszawa : Nakładem Władysława Walewskiego, Druk “Wiek” Nowy Świat. – 1883. – T.IV. – S.300.

⁷ Гошко Ю. Населення Українських Карпат XV–XVIII ст. / Юрій Гошко. – К. : Наукова думка, 1976. – 208 с.

⁸ Филипчак І. З історії шкільництва на Західній Бойківщині (1772–1930) / Іван Филипчак. – Самбір, 1930. – 125 с.

⁹ Слободян В. Церкви Турківського району. Ілюстрований каталог / Василь Слободян. – Львів : Наукове товариство ім. Шевченка. – Львів, 2003. – 200 с. – (Львівська обласна організація Українського товариства охорони пам’яток історії і культури).

Турківського району внесли краєзнавці Я.Тирик, Ю.Гайда і В.Шуптар¹⁰. У цих книгах є дані, хоча й фрагментарні, з різних ділянок суспільно-політичного і культурного життя Комарників.

Історіографічний огляд дозволяє констатувати відсутність в українській історичній науці комплексної праці із соціальної історії окремого населеного пункту, зокрема, дослідження етносоціального та культурного розвитку села Комарники у XV–XX століттях. Саме це й спонукало звернутися до поглибленого опрацювання джерельного матеріалу і проведення інтерв'ювання мешканців села.

Джерельну базу дисертації становлять опубліковані збірники документів, неопубліковані матеріали Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, Державного архіву Львівської області, Львівської національної бібліотеки України ім. В.Стефаника НАН України (відділ рукописів), поточного архіву села Комарники (Погосподарська книга с. Комарники, сільські метричні книги), преса досліджуваного періоду, спогади та свідчення жителів села.

У дисертації використано опубліковані збірники документів, зокрема: Жерела до історії України-Руси (за ред. М.Грушевського). – Львів, 1895. – Т.1; Літопис нескореної України. Матеріали, документи, спогади. – Львів, 1993. – Кн.3; Книга пам'яті України. Львівська область. – Львів, 1995; Літопис Української Повстанської Армії. Документи. – Торонто; Львів, 2002. – Т.9 та інші.

Важливі відомості про села і міста вміщені у “Словнику географічному Королівства Польського та інших слов'янських країв” варшавського видання 1880–1890 рр. Словник налічує 15 томів. Усі місцевості у Словнику описані з огляду географічного, статистичного, суспільного, історичного й археологічного. Опис села Комарники знаходимо у четвертому томі, де вміщено інформацію про землеволодіння, промисли, торгівлю, шкільництво, конфесійні стосунки тощо.

При з'ясуванні етносоціального розвитку села Комарники дисертант звертався до довідкових церковних єпархіальних видань, які мали назву шематизмів. У них перераховувалися всі парафії, і кожного разу на кожній парафії подавалися не лише кількість належних до греко-католицької релігії, а й до всіх інших конфесій, передусім до римо-католиків та ізраелітів. Єпархії видавали шематизми також про освітню статистику, що теж використано в роботі.

Переважна більшість фактичного матеріалу почерпнута з неопублікованих документів Центрального державного історичного архіву України у м.Львові. У фонді 20 опрацьовано матеріали Францисканської метрики, яка складалася у 1819–1820 рр. на виконання патенту імператора Франциска І. Згідно з патентом ставилося завдання обліку й опису земельних володінь

¹⁰ Тирик Я. Руський путь – прадавній шлях через Карпати / Ярослав Тирик. – Львів : Простір, 2003. – 148 с.; Гайда Ю. Турківщина : історія населених пунктів / Юрій Гайда, Володимир Шуптар. – Ужгород : Патент, 2002. – 604 с.

і господарств поміщиків і селян, маєтності сільських громад. Ця метрика мала також на меті кадастрову оцінку земельних володінь, що було підставою для визначення величини оподаткування. У метриці описані також ремісничо-промислові виробництва у с.Комарники.

У фондах 13 і 14 (Перемишльський гродський суд; Перемишльський земський суд) цього ж архіву зберігаються важливі документи про податки, які сплачували шляхтичі та їхні піддані, форми землеволодіння у XVI–XVII ст., купівлю-продаж землі, її заставу, часом разом з підданими. Суперечки між власниками розглядали суди, тому й інформація про соціально-економічні відносини в селі Комарники збереглася до наших днів.

У фондах 146 (Галицьке намісництво, м.Львів), 165 (Крайовий комітет, м.Львів), 179 (Кураторія Львівського шкільного округу, м.Львів), 201 (Греко-католицька митрополича консисторія, м.Львів), 344 (Українське національно-демократичне об'єднання, м.Львів), 348 (Товариство “Просвіта”, м.Львів) Центрального державного історичного архіву України у м.Львові опрацьовано матеріали, у яких мова йде про демографічні процеси в селі Комарники у XIX – першій половині XX століть, соціально-економічне становище населення, діяльність громадських організацій, зокрема “Просвіти”, участь греко-католицьких священиків у піднесенні національної свідомості мешканців села. Ці матеріали доповнює цінна інформація Львівської національної бібліотеки України ім.В.Стефаника НАН України (ф.9 – Окремі надходження; відділ рукописів, ф.167 – Бібліографічний словник Левицького І.О.).

У Державному архіві Львівської області (фонди: 1 – Львівське воєводське управління; 222 – Державна учительська семінарія у Львові та ін.). Зберігається велика кількість документів про політику польських властей 1920–1939 рр. у соціально-економічній, культурній та освітній сферах щодо українського населення Галичини. Серед масиву цієї інформації віднайдено дані про село Комарники.

Інформація про становище жителів с.Комарники в роки Другої світової війни та в повоєнні роки, колективізацію і працю колгоспників, їхній побут, ставлення радянського режиму до церкви та релігії почерпнута у фондах 1862 – філія Львівського обласного державного архіву в м. Самборі; 2239 – Турківська районна рада депутатів трудящих та її виконавчий комітет, м.Турка, Львівської області; 5130 – Боринський районний комітет Комуністичної партії України.

Суттєвим джерелом доповнення архівної інформації є тогочасна преса. Дисертантом опрацьовано матеріали газет “Діло”, “Слово”, “Русская Рада”, “Новий пролом”, “Зоря Галицька”, “Червона Зірка”, “Вільна Україна” та ін.

Важливими для дослідження стали спогади і свідчення жителів Комарників різних вікових груп. Зібрано свідчення понад 90 осіб. Більшість із них стосуються різних епізодів історії села у XX столітті.

Таким чином, опубліковані джерела, матеріали архівів, тогочасна преса, спогади і свідчення жителів та вихідців із села у сукупності доповнюють одне одного й у поєднанні з наявною дотичною до порушеної тематики науковою літературою дозволяють дисертанту науково неупереджено висвітлити етносоціальний і культурний розвиток села Комарники у XV–XX ст.

У другому розділі **“Географічне положення, рельєф і початки села”** розглянуто територію, на якій розташоване с. Комарники. Зазначено, що це одне з найбільших сіл Турківського району. Розкинулося село в долині річки Стрий і її приток, оточене високими горами. У південно-західній стороні села підноситься гора Зелені висотою 877 метрів, над південно-східною окраїною височить гора Магура (1013 метрів), а в самому центрі села – гора Кичера висотою 793 м.

Комарники займають обширну територію, приблизно 45 квадратних кілометрів, мають форму ромба і простягаються зі сходу на захід на 8 км, а з півдня на північ – на 6 км. До складу села здавна входило багато хуторів. У “Словнику географічному Королівства Польського та інших слов’янських країв” за 1880 р. зафіксовано сім найбільших на той час хуторів: Зворець, Дівчий, Буковинка, Ровінь, Закичера, Лазок, Ясінь. Серед менших названо Ботивський потік, Береговець, Яцькова, Копчин.

Початки історії села досить давні. Першу письмову згадку, яка дійшла до нас з 1493 р., аж ніяк не можна вважати офіційною датою заснування села. Воно набагато старше і для такого твердження є вагомі аргументи. Передісторичні кургани, що були відкриті тут археологами, знайдені знаряддя праці, римські монети, камінь із старовинним написом з урочища Чертіж та 12 бронзових мечів, що відносяться до 1200–1000 рр. до н.е., свідчать про те, що терени Комарників були притулком для людей ще в давнину.

Особливо цінним для дослідників виявився скарб бронзових мечів, який описав М.Грушевський у праці “Бронзові мечі з Турецького повіту”¹¹. Дослідник вважав, що всі мечі належать до типу широко розповсюдженого і характерного для середньо-дунайської бронзової культури, властиво її пізнішого періоду.

Деякі польські історики стверджували, що до XV ст. карпатські землі стояли пустою і лише після приєднання Галичини до складу польської держави почався процес заселення Карпат, польська колонізація регіону.

Існування в Карпатах населення до появи тут поляків аргументовано довели українські вчені. Відомий дослідник Ю.Гошко писав: “... задовго до масової колонізації вздовж Карпат та в

¹¹ Грушевський М. Бронзові мечі з Турецького повіту / Михайло Грушевський // Записки НТШ. – Львів : Друкарня Наукового товариства імені Шевченка. – Т.33. – С.1–5.

Карпатах існували оселі періоду староруської держави. Про це яскраво свідчать залишки давньоруських городищ”¹².

Досліджував історію заселення Карпат один із засновників товариства “Бойківщина” В.Кобільник. Він дійшов висновку, що в княжі часи через Старий Самбір і Турку пролягав прадавній шлях – Руський путь і що гірська частина Бойківщини вже “від VI–XIII століть була густо заселена, і в XIV ст. життя це радше підупало, ніж розвивалося”¹³. А підупало воно якраз внаслідок монголо-татарської навали.

Можна навести й інші факти, які засвідчують про те, що в Карпатах здавна вирувало життя. Це підтвердила в 1978–1988 рр. Карпатська архітектурно-археологічна експедиція Інституту суспільних наук АН України під керівництвом М.Рожка. “Опрацьований матеріал ще раз засвідчив, що Бойківщина – це край, споконвіку заселений бойками, що твердо вросли в свою землю та споконвіку переживають тут свою долю і недолю”¹⁴.

Інформацію про існування в Карпатах постійних поселень у XIII ст. знаходимо в Іпатіївському літописі. Тут, зокрема, зазначається, що хан Батий такого сильного опору і такої героїчної боротьби, як у 1241 р. в Карпатах, ніде не зустрічав. Мова тут йде про опір жителів тих поселень на Стрию і Дністрі, які були закладені галицькими князями для охорони торговельних шляхів. На території сучасного Турківського району це були: Явора, Турка, Ільник, Комарники, Верхнє Висоцьке й інші.

Отже, Комарники, як і багато інших поселень у Прикарпатті та в Карпатах, було засноване галицькими князями для охорони торговельних шляхів. Комарники якраз і лежали на одному з них, так званому Руському путі. У 1241 році монголо-татари зруйнували чимало сіл у Карпатах. Галицький князь Данило Романович почав відбудовувати міста, закладати укріплені пункти, заохочував переселенців з інших країн. Саме тоді в Карпатах з’являються волохи – переселенці з Молдови і Румунії, яких з насиджених місць витісняли угорці. Волохи охоче йшли на службу до руських князів. Вони залишили після себе ряд топонімів, в тому числі і в Комарниках: Волошинівка, Кичера, Магура, Менчіл, Сиглянка, Ільма, Кулюміщина, Фальчі та ін. Принесли волохи і низку звичаїв, правових норм, які прижилися і отримали назву “волоське право”. Воно давало поселенцям свободу і певні переваги життя на новому місці. З часом волохи асимілювалися

¹² Гошко Ю. Населення Українських Карпат XV–XVIII ст. / Юрій Гошко. – К. : Наукова думка, 1976. – 208 с.

¹³ Кобільник В. Руський путь / Володимир Кобільник // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1933. – № 2. – С.40–47.

¹⁴ Рожко М. Карпатські шляхи та їх оборона / Михайло Рожко // Український історичний журнал. – 1990. – № 10. – С.85–97.

з місцевим чисельнішим населенням і за прикладом верховинців перейшли від скотарства до землеробства.

Масове заселення Карпат відбулося у XV–XVI ст., коли Галичина опинилась у складі Польського королівства. Цьому сприяло збільшення кількості населення і посилення феодальної експлуатації в низинних районах. Родючіші землі і м'який клімат селяни охоче міняли на особисту свободу, яка була в Карпатах.

Польські королі, прагнучи створити у Галичині опору своїй владі, залучали колишніх княжих дружинників до свого війська. За військові заслуги деякі з них отримали привілеї (грамоти) на довічне володіння землею. Так, у межах розширеної за рахунок Галичини польської держави, утворилась привілейована частина населення – руська, тобто українська шляхта. В місцях, де шляхта становила більшість населення, привілейованими ставали цілі села, які отримували назви “шляхетських”. До таких сіл належали і Комарники. Українська шляхта була звільнена від повинностей. Вона була зобов'язана тільки нести військову службу. У середовищі шляхти постійно відбувалося майнове розшарування: підприємливіші нагромаджували у руках великі земельні ділянки, стягували до них селян з низинних районів Прикарпаття, засновували нові села і хутори. В інших залишався лише “гонор”. В історії вони відомі під назвою малоземельної, або “ходачкової шляхти”.

У **третьому розділі “Демографічний розвиток села”** проаналізовано динаміку етнонаціональної структури населення, вплив різних чинників на загальну кількість жителів.

На теренах Комарників, як і в будь-якому іншому населеному пункті, відбувалися постійні міграційні процеси як внутрішні, так і зовнішні. Як встановлено на основі тогочасних документів, до середини XIX ст., тобто до скасування панщини в Галичині, в селі масово з'являлися нові прізвища, що свідчило про переселення сюди селян з інших місцевостей. Причиною цього було поміщицьке землеволодіння, при якому для обробітку землі не вистачало робочих рук. Тому поміщики, які одночасно володіли ґрунтами і в низинних повітах, змушені були переселяти в Комарники додаткову робочу силу саме звідти. У другій половині XIX ст. зростання чисельності населення села за рахунок механічного приросту фактично припинилося. З того часу чисельність його зростала в основному лише завдяки природному приросту.

Відомостей про загальну кількість населення в Комарниках до кінця XVIII ст. немає. Відомо лише, що в 1669 р. тут нараховувалося 24 шляхетські господарства і з них 9 – Комарницьких, а посесор села О.Копистинський мав 25 підданих. З матеріалів ревізії Перемишльської землі 1692 р. довідуємося, що в селі в той час було 54 загородники, а хат Комарницьких було 28. І лише з 1790 р. дійшла інформація про загальну кількість населення в селі. Тоді тут проживало 977 осіб. У 1878 р. зафіксовано 2112 жителів, а у грудні 1900 р. – 2545 осіб, які проживали у 486 хатах.

Перед Першою світовою війною в Комарниках почався бум народжуваності. З 1895 до 1914 року в селі щороку народжувалося в середньому 143 дитини. У той час в кожній другій сім'ї народжувалося від 7 до 15 дітей. Черговий пік народжуваності припав на роки, що передували Другій світовій війні. У січні 1939 року в селі проживало 3340 осіб. У 70–80-х роках ХХ ст. в Комарниках, як і в інших галицьких селах, розпочався процес скорочення кількості населення. Почала знижуватися народжуваність, відбувався масовий відтік молоді в міста. У 1968 р. в Комарниках проживало 2512 осіб, а в 1989 р. залишилося 1784 особи. Наприкінці ХХ ст. демографічна ситуація в селі дещо стабілізувалася.

На демографічну ситуацію впливали різноманітні чинники, зокрема, епідемії. У 1794 р. під час епідемії віспи в селі померло 32 особи, а в 1816–1817 рр. від холери і тифу – 94 жителі. Через відсутність елементарного медичного обслуговування частішали епідемії, які особливо вражали дітей. Протягом лише 1879–1884 рр. у віці до одного року померла 101 дитина, у віці від 1 до 7 років – 71, а у віці від 7 до 15 років – 23 дітей. Трагічним для села був 1903 рік. Тоді померло 129 дітей віком від одного до чотирнадцяти років. Були сім'ї, де пішло із життя по двоє-троє дітей.

На рубежі ХІХ–ХХ ст. по генофонду села було завдано одного з перших серйозних ударів: почалася масова еміграція за океан. За підрахунками тоді рідне село покинуло не менше 50 молодих і здорових чоловіків та жінок репродуктивного віку. Основними причинами еміграції були: безземелля, низький життєвий рівень населення. Особливо активізувалися еміграційні процеси напередодні Першої світової війни. За неповними даними, тоді у США і Канаді перебувало близько сотні комарничан, з яких додому повернулися одиниці.

На кількість населення істотно вплинула Перша світова війна. З її початком різко впала народжуваність. Так, коли у селі у 1914 р. народилося 107 дітей, то у 1915 – 62, у 1916 – 64, а в 1917 р. – лише 43 дітей.

В ході війни фронт двічі проходив через Комарники. Перший раз з осені 1914 року до весни наступного року, коли наступали російські війська, вдруге – навесні 1915 р., коли розпочався контрнаступ австро-німецьких військ. Воєнні дії завдали великої шкоди. Згоріло чимало житлових і господарських будівель, серед жителів були вбиті та поранені. До того ж австрійська жандармерія заарештувала і відправила в концентраційний табір Талергоф 40 жителів села, звинувативши їх у москвофільстві. З фронтів війни в село не повернулося більше 50 чоловіків. Автору вдалося встановити їхні прізвища та місця, де вони загинули.

Значних людських втрат зазнало село у роки Другої світової війни. На примусові роботи в Німеччину й Австрію було вивезено 317 жителів села. Деякі з них загинули на чужині, частина ж, побоюючись репресій, подалися шукати кращої долі в країни Західної Європи.

У 1942–1943 рр. гітлерівці знищили близько 60 євреїв, жителів Комарників. Врятуватися вдалося одиницям.

Єврейську дівчину Естеру Шайн врятувала сім'я І. Комарницького. Зараз вона, мати трьох синів, проживає в Ізраїлі, листується і зустрічається зі своїми рятівниками. Уряд Ізраїлю високо оцінив благородний вчинок українців. Іван та Аполонія Комарницькі нагороджені медалями за врятування дівчини, їхні імена увічнені в почесній таблиці на Горі пам'яті в Єрусалимі.

Восени 1944 р., коли радянські війська знову зайняли Галичину, з Комарників внаслідок мобілізації на фронт було відправлено 178 юнаків і молодих чоловіків, 69 з них загинули в боях.

У перші повоєнні роки частина жителів села брала участь у боротьбі зі сталінським тоталітарним режимом, який поновлювався у західних областях України. З тими, хто допомагав Українській Повстанській Армії продуктами чи одягом, жорстоко розправлялися. Їх зараховували до “бандпосібників” і репресували. Серед таких із села Комарники було близько 30 осіб. Не всі вони повернулися із заслання додому. Чимало з них померло в тюрмах і таборах. Загалом у 1939–1953 рр. загинуло понад 200 жителів Комарників переважно молодого віку.

Наприкінці XVIII ст. в Комарниках поселилися перші євреї. Відомо, що в 1787 р. тут проживав Ш. Майорович, який тримав корчму. В 1820 р. серед жителів села згадується П. Лютценберг, який скупив у Комарниках понад 182 морги землі. У XIX ст. етнічний склад населення Комарників характеризувався такими даними: у 1878 р. 2014 осіб були греко-католиками, тобто українцями, 25 – римо-католиками і 73 – іудеями. У 1907 р. було 2411 греко-католиків, 4 римо-католики і 89 іудеїв. У січні 1939 р. в селі проживало 3140 українців, 130 поляків і 70 євреїв. У 1946 і 1959 роках, у процесі обміну населенням і встановленням кордону між Радянським Союзом і Польщею, з Комарників виїхало 115 польських і змішаних сімей.

У **четвертому розділі “Соціально-економічне становище населення”** розглянуто процеси, які відбувалися в землеволодінні та землекористуванні. Встановлено, що спочатку Комарники були розділені на 15 частин, а в документах за 1589 р. зафіксовано додатково ще 12 частин. Всі вони знаходилися в руках дрібної шляхти Комарницьких, Івашківських, Височанських, Матківських і Кречівських. Одна з частин села входила до складу Тухольського ключа Владислава Домініка Острогського-Заславського. Загалом соціально-економічний розвиток села Комарники був типовим для поселень Карпат. Географічне положення і рельєф сприяли формуванню в Комарниках хутірної системи розселення. У XV–XVII ст. більшість селян жили дворищами, які об'єднували, здебільшого, 3–5 сімей. У дворищі налічувалося кілька хат, в яких жили далекі й близькі родичі, а іноді й прийняті сторонні люди. Вони вели спільне господарство і разом споживали те, що виробляли.

На початку XVII ст. тут налічувалося 9 хуторів. Серед 15 власників лише трьом належало від 2 до 3 ланів землі. Решта ж мала у володінні не більше одного лану (15 га). З роками в селі зростало дрібне шляхетське землеволодіння. Наприкінці XVII ст. вже нараховувалося 24 шляхетські господарства. Більшість з них були дрібними власниками і тільки незначна частина

мала підданих, млини та корчми. Решта господарів нічим не відрізнялася від селянських, тобто кріпосницьких, і сиділа на чвертвртних наділах, але вони не відробляли феодалних повинностей.

У другій половині XVII ст. посесором, який орендував більшу частину Комарників, був О.Копистинський. Мав він 25 підданих, кожен з яких сидів на дворищу чи півдворищу. Піддані повинні були “робити в тиждень по три дні від полудня зимою і весною аж до косовиці, а в косовицю косити щодня, день в день, аж до зачинення гумна”. Крім того, посесор збирав з підданих чинші та данини. У селі його власністю були: млин, броварня і корчма.

Залежні селяни складали кілька груп: кметі – заможні селяни, які мали у користуванні чверть, половину чи цілий лан землі та відробляли тяглу панщину; загородники – бідні селяни, що мали тільки город біля хати і займалися ремеслом або ставали на двірську службу; халупники і комірники – найбідніша і найбезправніша частина населення, яка не мала власного пристанища.

Наприкінці XVIII ст. в Галичині було скасовано кріпацтво і деякі повинності. Та найважливішим заходом, який дещо поліпшив матеріальні умови життя селян, стало скорочення панщини з шести до трьох днів на тиждень. У 1848 р. панщина в Галичині була остаточно відмінена. Після скасування панщини зросла кількість податків. Збереглися особисті платіжні книжки про їх сплату. Так, малоземельний селянин В. Ільницький у 1873 році сплатив податків на суму 18 злотих ринських і 89 крейцарів, а в 1882 році І. Матківський-Малишевич, який мав у власності значну кількість ґрунту, сплатив 659 зл. р. податку, з них: 180 зл. р. – ґрунтового, 110 зл. р. – домового, 150 зл. р. – крайового, 159 зл. р. – індемнізаційного, 13 зл. р. – повітового, 7 зл. р. – шкільного, 40 зл. р. – гмінного.

За винятком кількох поміщиків та ще декількох десятків господарів, більшість селян Комарників гостро відчувала нестачу землі і через це бідувала. Кореспондент газети “Діло” у 1891 р. так малював побут селян-галичан: “Хати здебільшого чорні і темні, без димарів і підлоги, одяг убогий, харчі пісні і несмачні, і тому малокорисні. Господарство бідне настільки, що не тільки нічого продати, але й перед збиранням врожаю треба ще й хліба купити... Одяг грубий, і того не стає дуже часто на всю родину. Одним сіряком обходиться нараз вся челядь. Одні ходаки мусять вистати на цілий рік. Не один чоловік переходить більше босий, як обутий”¹⁵.

У 20-х рр. XX ст. польська влада провела в Галичині земельну реформу, внаслідок якої в Комарниках дещо змінилося землеволодіння. У власності селян у 1931 р. було 3782 га ґрунту, церкві належало 28 га, громаді – 244 га, поміщикам – 240 га. У структурі посівних площ й надалі перше місце займав овес, друге – картопля, третє – жито. Висівали також льон і коноплі. Врожайність залишалася вкрай низькою, в середньому на круг з гектара збирали 6 ц вівса, 8,6 ц жита, 86 ц картоплі. За тогочасною економічною оцінкою, господарства, які володіли до 5 га

¹⁵ Діло. – 1891. – 24 грудня.

землі, в гірських умовах не могли отримувати сталого доходу й були приречені на примітивний обробіток ґрунтів, низькі врожаї. Світова економічна криза кінця 20-х – початку 30-х років ще більше загострила матеріальне становище горян.

У повоєнні роки радянський режим провів у західних областях України колективізацію. У 1948 р. в Комарниках було створено два колгоспи, які згодом об'єднано в один. Господарювання за командно-адміністративної системи було невтішним. Вкрай низькою була врожайність. Всі роботи спочатку виконувалися вручну. Для колгоспників встановлено мінімум трудоднів. Оплата трудодня була символічною і становила для різноробочих 5 копійок за один трудодень, для тваринників – 10 копійок. З часом на колгоспних полях почали використовувати техніку, будувати тваринницькі приміщення, дещо підвищили оплату праці. У Комарники підвели електрику, проклали дорогу з твердим покриттям. Однак колгосп закінчував господарські роки зі збитками. Ставало зрозумілим, що майбутнього в колгоспів у гірській місцевості немає. З кожним роком почала зменшуватися кількість бажаючих залишатися працювати в колгоспі. Молодь масово виїжджала з села. Колгоспна система зживала себе, а разом з нею відходила у минуле і радянська влада. У середині 90-х рр. ХХ ст. селяни Комарників розібрали землю і всі колгоспні будівлі. Так було покінчено зі спробою примусовим методом зробити всіх багатими і щасливими.

У п'ятому розділі **“Церква, школа і просвіта в житті населення села”** зазначено, що впродовж віків у житті мешканців Комарників велику роль відігравала церква та освічена в ті часи верства – священики. Перша писемна згадка про церкву в селі походить з податкового реєстру 1507 р. Священиками в ній служили представники роду Комарницьких. До кінця ХVІІІ ст. в селі діяли дві церкви, будівлі яких почали руйнуватися. У 1817 р. на пожертви громади у центрі села збудовано триверху будівлю бойківського типу – церкву Святого Миколая. У 1829 р. сільську парафію прийняв греко-католицький священик Василь Саламон, а в 1863–1900 рр. – його син Щасний Саламон. У 1900 р. на пожертви населення було збудовано ще один храм на хуторі Зворець. План і макет церкви розробив відомий український архітектор Іван Левинський. Парохами церкви Благовіщення Пресвятої Богородиці на початку ХХ ст. були М.Ільницький, М.Попель та О.Тустанович, які проявили себе не тільки добрими душпастирями, але й внесли вагомий вклад у пробудження національної свідомості русинів. З ініціативи священнослужителів у Комарниках було засновано “Товариство тверезості”, “Просвіта” і при ній читальню. Після Львівського собору 1946 р. почалися репресії проти греко-католицьких священиків. Під репресії попали О.Тустанович та І.Лопадчак. У 1961 р. церкву в Комарниках було закрито. І лише в 1990 році, у зв'язку з легалізацією греко-католицької церкви в Україні, вона знову почала діяти.

Перша письмова згадка про школу в Комарниках відноситься до 1853 р. Школа функціонувала при церкві на хуторі Зворець. У ній помічник священика І.Чижевич навчав 14 дітей. Лише у 1878 р. жителі села за власний кошт збудували в селі школу. Вчителями тут були

переважно поляки. Якість викладання була низькою. В Комарниках у 1880 р. з 2112 жителів читати і писати вміли лише 92 особи – 75 чоловіків і 17 жінок. У 1907 р. в Комарниках відкрито другу однокласну школу. Знову ж таки громада за власний кошт будувала її приміщення і хату для вчителя.

У міжвоєнний період польська влада проводила в Східній Галичині політику колонізації, гальмувала розвиток національної освіти, закривала українські школи. У 1924 р. прийнято дискримінаційний закон Грабського, згідно якого основним типом школи стали двомовні, так звані утравістичні, які, по суті, були, польськими школами. У 1925 р. утравістичними стали й обидві школи в Комарниках. Більш свідомі українці села виступили на захист свого права навчати дітей рідною мовою. Проводився збір декларацій за українську мову викладання у школах. Однак польська адміністрація на це не звертала уваги.

У повоєнні роки в Комарниках почали діяти дві неповні середні та чотири початкові школи. Радянська влада, виходячи із ідеологічних міркувань, виділяла кошти на розвиток освіти.

У 1974 р. було здано в експлуатацію нове приміщення школи на хуторі Буковинка. Для дітей віддалених хуторів при ній організовано інтернат. У 1978 р. нове приміщення неповної середньої школи було відкрито у центрі села. При ній протягом 80-х рр. діяла заочна середня школа. На той час в Комарниках практично не залишилося жодного неписьменного жителя. На сьогоднішній день у Комарниках є чимало сімей, у яких діти здобули вищу або середню спеціальну освіту.

У **висновках** наголошено, що село Комарники, як і багато інших населених пунктів в Карпатах, було засноване галицькими князями. У 1241 р. воно зазнало спустошень в результаті навали монголо-татарських військ. За правління Данила Галицького село було відбудоване. У XIV ст. Комарники опинилися в складі Польщі, згодом – Австро-Угорщини, у міжвоєнний період знову відійшли до Польщі, а в повоєнний час – до СРСР. У 1991 р. розпочався новий відлік в історії села, тепер уже в складі незалежної Української держави.

Кількість населення в Комарниках протягом століть зростала в основному за рахунок природного приросту. На демографічну ситуацію негативно впливали періодичні епідемії, висока дитяча смертність, війни, репресії з боку правлячих режимів. У 70–80-х роках XX ст. в Комарниках розпочався процес скорочення кількості населення. Почала знижуватися народжуваність, масовий відтік молоді в міста. Сьогодні демографічна ситуація в селі дещо стабілізувалася. Впродовж століть переважну більшість населення села складали українці, поряд з ними жили поляки і євреї.

Соціально-економічний розвиток села Комарники був типовим для поселень Карпат. Географічне положення і рельєф сприяли формуванню хутірної системи розселення. Комарники

належали до так званих “шляхетських” сіл. У XVII ст. серед 15 власників лише трьом належало від 2 до 3 ланів землі. Решта ж мала у володінні не більше 1 лану (15 га). З роками в селі зростало дрібне шляхетське землеволодіння. Залежне селянство складалося із кметів, загородників, халупників і комірників. Важливим заходом, який дещо поліпшив матеріальні умови життя селян стало скасування наприкінці XVIII ст. кріпацтва та відміна у 1848 р. панщини. Населення Комарників здавна займалося землеробством, розведенням худоби, різними промислами. Висівали овес, жито, мак, коноплі, садили картоплю.

Малоземельні селянські господарства в гірських умовах не могли отримувати сталого доходу й були приречені на примітивний обробіток ґрунтів, низькі врожаї. Чимало жителів перебували в злиднях. У перші повоєнні роки в Комарниках проведено насильницьку колективізацію. Господарювання в колгоспі було невтішним, низькою залишалася врожайність та оплата праці. В умовах незалежної України селяни Комарників відмовилися від колгоспної системи і перейшли до індивідуального господарювання.

В умовах відсутності української державності консолідуючу роль в суспільстві відігравала греко-католицька церква. Вона підтримувала розвиток культурно-освітнього життя в західноукраїнських землях, чим сприяла пробудженню національної свідомості українців. За ініціативою священиків в Комарниках на початку XX ст. засновано товариство “Просвіта”, яке сприяло просвіті населення в культурному, національно-політичному та економічному напрямках. За радянської влади почалися утиски релігійних конфесій, репресії проти священиків. У 1961 р. церкву в селі закрито. Вона відновила діяльність у 1990 р. У гірських селах дітям селян важко було здобути навіть елементарну грамоту. Початкова школа в Комарниках почала діяти лише в другій половині XIX ст. У міжвоєнний період польська влада, проводячи політику колонізації українського населення, перевела початкові школи Комарників на двомовні, які, по суті, були польськими школами. У повоєнні роки в селі почали діяти дві неповні середні і 4 початкові школи. Але радянська влада теж розглядала школу як одну з важливих ідеологічних інституцій, покликаних забезпечити виховання школярів в дусі комуністичних ідеалів. Політичний вплив на учнівську молодь здійснювався різними способами, найголовнішими з яких були ідеологізація навчальних програм і підручників, тобто всього навчального процесу.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВИСВІТЛЕНІ В НАСТУПНИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

1. Комарницький В. Комарники – село на Руському путі / Василь Комарницький. – [вид. 2-е, доповнене]. – Львів : Камула, 2007. – 456 с.

2. Комарницький В. Подвижництво Василя Щасного Саламона / Василь Комарницький // Мандрівець. – 2008. – № 5. – С.38–41.

3. Комарницький В. Демографічний розвиток села Комарники Турківського району Львівської області у XVIII–XX ст. / Василь Комарницький // Мандрівець. – 2009. – № 1. – С.60–65.

4. Комарницький В. Соціально-економічний розвиток с.Комарники Турківського району Львівської області у XIX–XX ст. / Василь Комарницький // Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка : зб. наук. праць. – Львів, 2009. – С.36–44.

АНОТАЦІЯ

Комарницький В.Й. Село Комарники Турківського району Львівської області: етносоціальний та культурний розвиток (XV–XX століття). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2010.

У дисертації проаналізовано етносоціальний та культурний розвиток села Комарники впродовж XV–XX століть. Дослідження базується на документах Центрального державного історичного архіву України у м.Львові, Державного архіву Львівської області, поточного архіву села Комарники, матеріалах преси досліджуваного періоду, спогадах та свідченнях жителів села. У роботі висвітлено історію поселень на території Комарників до XV ст. Доведено, що село було засноване ще в часи Галицько-Волинського князівства. Проаналізовано динаміку чисельності населення, виявлено фактори, які впливали на зміну його поселенської структури. Розкрито причини, які вели до змін національної структури населення. З'ясовано зміни в матеріальному становищі мешканців, показано основні тенденції культурно-освітнього розвитку села Комарники.

Ключові слова: Галичина, село Комарники, етносоціальний і культурний розвиток.

АННОТАЦИЯ

Комарницкий В.И. Село Комарники Турковского района Львовской области: этносоциальное и культурное развитие (XV–XX века). – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 – история Украины. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко. – Львов, 2010.

В диссертации проанализировано этносоциальное и культурное развитие села Комарники на протяжении XV–XX веков. Исследование базируется на документах Центрального государственного исторического архива Украины в г. Львове, Государственного архива Львовской области, архива села Комарники, материалах прессы исследуемого периода, воспоминаниях и свидетельствах жителей села. В работе отражена история поселений на территории Комарников до XV ст.

Сделано вывод, что село основано еще во времена Галицко-Волынского княжества. Количество населения в Комарниках на протяжении веков возрастало, прежде всего за счет естественного прироста. На демографическую ситуацию отрицательно влияли периодические эпидемии, высокая детская смертность, войны, репрессии со стороны правящих режимов. Большинство населения села составляли украинцы, а также поляки и евреи. Социально-экономическое развитие села было типичным для населения Карпат. Географическое положение содействовало формированию хуторской системы. Комарники принадлежали к так называемым “шляхетским” селам. Со временем в селе возрастало мелкое шляхетское землевладение. Малоземельное крестьянское хозяйство в горных условиях не могло получать постоянного дохода и было обречено на примитивный обработок земли, низкие урожаи. В послевоенные годы в Комарниках проведена коллективизация, однако урожайность и оплата труда колхозников оставались низкими. В 90-х годах XX века крестьяне села отказались от колхозной системы и перешли на путь индивидуального хозяйствования.

В условиях отсутствия украинской государственности консолидирующую роль в обществе взяла на себя греко-католическая церковь. По инициативе священников в Комарниках было основано общество “Просвита”, которое содействовало просвещению населения в культурном, национальном и экономическом направлениях. При советской власти церковь в селе была закрыта и лишь в 1990 г. она возобновила свою деятельность.

Начальная школа в Комарниках начала функционировать лишь во второй половине XIX века. В междувоенное время польская власть, осуществляя политику колонизации украинского населения, перевела начальные школы Комарников на двуязычные, которые, по сути, были польскими школами. В послевоенные годы в селе начали действовать две неполные средние и четыре начальные школы. Однако советская власть также рассматривала школу как одну с важных идеологических институций, призванных обеспечить воспитание школьников в духе коммунистических идеалов. Политическое влияние на учеников осуществлялось разными способами, важнейшими среди которых были идеологизация учебных программ и учебников, то есть всего учебного процесса.

Ключевые слова: Галиция, село Комарники, этносоциальное и культурное развитие.

ANNOTATION

Komarnytsky V.Y. The Village of Komarnyky, Turka District, Lviv Region: Ethnical, Social and Cultural Development (XVth – XX th centuries). – Manuscript.

Dissertation for the Scholarly Degree of Candidate of History in speciality 07.00.01 – History of Ukraine. – The Ivan Franko National University of L'viv. – L'viv, 2010.

The author of the dissertation analyzes ethnical, social and cultural development of the village of Komarnyky in XVth–XXth centuries. The work is based on the material, taken from documents of the Central State History Archive of Ukraine in Lviv; State Archive of Lviv Region; the Archive of Komarnyky, and also from local press, memories and interviews village's residents. The dissertation covers the history of settlements that had been built on the territory of Komarnyky before XVth century. The author proved that this village had been founded in the time of Galician-Volynian Principality; he also characterized the population and events that influenced its development he showed the reasons of changes in national structure of the villages population; in resident's material state and in the development of material state and in the development of their cultural and educational development.

Key words: Halychyna, the Village of Komarnyky, ethnical and cultural development.

Підписано до друку 05.03.2020 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. Друк. арк. 0,9.

Тираж 100 прим. Зам. № 0305/1.

Видавець ТзОВ “Камула”

м. Львів, вул. Некрасова, 57

тел. (032)244-87-81. e-mail: iduma@urk.net

Свідоцтво держреєстрації ДК № 1258.